

Egzotik göçün ilk durağı: Keldağ

KELDAĞ, SÜVEYŞ KANALI VASITASIYLA AKDENİZ'E GEÇEN DENİZ CANLILARININ TÜRKİYE KIYILARINDA İLK SOLUKLANDIĞI NOKTADIR. BUGÜNE KADAR 400-500 CİVARINDA TÜRÜN GEÇİŞ YAPTIĞI AKDENİZ, KANALDAKİ TUZ ORANININ AZALMAYA DEVAM ETMESİYLE İLERDE DAHA BÜYÜK GÖÇLERE EV SAHİPLİĞİ YAPACAK GİBİ GÖRÜNÜYOR.

YAZI VE FOTOĞRAFLAR: TAHSİN CEYLAN

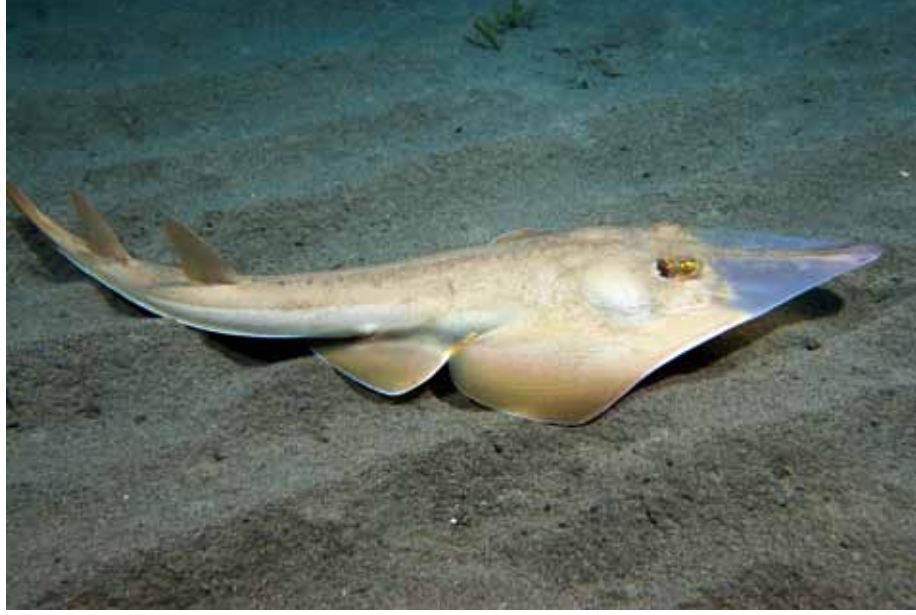
Denizin sessiz-derin çağrısıyla Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki en uç noktası Antakya Samandağ-Keldağ'dayız. Efsaneleriyle ünlü Keldağ, mitolojik olarak birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. 1795 rakımlı volkanik görünümlü Keldağ'ın tarihi dokusunda adı Casius ya da Cebel-i Akra (Arapça 'akra' kel, 'cebel' dağ demektir) olarak anılmaktadır. Suriye ile sınır olması, beyaz kumsalları, görkemli yemyeşil yamaçları ve bizi en çok ilgilendiren sualtı canlılarıyla bu sayıdaki konuğumuzdur Keldağ. Doğu Akdeniz' in en eski limanları olan Alexandratte (şimdiki İskenderun), Sütunlu Mina (Şimdiki Samandağ-Çevlik) ve Latta Quie (Şimdiki Lazkiye) arasında kalan Casius'un (Keldağ), birçok medeniyetin yoğun olarak kullandığı deniz ticaret yolu üzerinde olduğu arkeologlar ve araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir. Sualtındaki

arkeolojik buluntular da bunun en güzel örneğidir. Casius (Keldağ), dünyanın en uzun kumsallarından sayılan (yaklaşık 12 kilometre) Samandağ Kumsalı'nın bittiği yerden Suriye Sınır'ına kadar uzanan yaklaşık 10 kilometrelik bir kıyı şeridinde sahiptir. Aynı zamanda,

Süveyş Kanalı'ndan geçerek Akdeniz'e giriş yapan bentik alandaki denizel canlılarının Türkiye kıyılarına ilk ulaştığı noktadır Keldağ.

Süveyş Kanalı'nın 1869 yılında açılması, birbirinden tamamen farklı yapılara sahip iki değişik zoocoğrafik

Göçmen tür kavramı Süveyş Kanalı'nın açılmasından sonra her zamankinden daha fazla telaffuz edilmeye başlandı ve kanal inşa edilirken kimse Akdeniz'in biyolojik senaryosunun altüst olacağını tahmin edemedi. İnsanoğlunun günümüzde Süveyş Kanalı gibi bir inşaat harikasıyla karşılaştırma yapabileceği çok az başarısı vardır.

Eski medeniyetlerin

beşiği olan Mısır'da, Süveyş Kanalı endüstriyel devrimin ilk teknik mucizesi olarak 19.yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiştir. Akdeniz'i Kızıldeniz ile birleştirme planları, önce Firavunlar'ın sonra da 1798 yılında Napoleon Bonaperte'nin düşüncelerinde yer almış; hesaplama hataları varsayılarak düşünceler pratiğe geçirilmemiştir. 1854 yılında ise Fransa'nın Kahire konsolosu olan ünlü kanal yapımcısı mühendis Ferdinand de Lesseps, dönemin Mısır hükümetiyle anlaşarak kanalın yapımı için ilk adımı atmıştır. 1859 yılında başlayan ve 1,5 milyon işçinin çalıştığı kanal, 1869 yılında ulaşıma açılmıştır.

Kanalın inşasına en büyük destek, Sait Halim Paşa'nın sağladığı işgücü olmuştur.

Egzotik tür akını

1902 yılında Tiller adlı araştırmacı Atherinomorpha lacunosus balık türünü Akdeniz'de keşfeder. 1967 yılında İsraili bilim adamı Dov Pork, kanal yapımcısına atfen 'Lesepsiyan göç' kavramını bilim tarihine sokar. Kızıldeniz'in su seviyesinin Akdeniz'e göre 1,2 metre daha yüksek olması, Süveyş Kanalı vasıtasıyla Kızıldeniz'den Akdeniz'e doğru sürekli bir akış sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, 130 senedir Kızıldeniz'den Akdeniz'e geçen sularla yıkanan kanalın tuz konsantrasyonu giderek azalmakta, bu nedenle her geçen yıl daha fazla türün kanala adapte olup Akdeniz'e geçebileceği düşünülmektedir. Gelecekte bir gün, kanalın tuz konsantrasyonu Kızıldeniz ile aynı olduğunda göç baskısının daha da artacağı bilim adamlarınca ifade edilmektedir. 1924 yılında% 0,68 olan kanal çıkışındaki tuzluluk oranı, daha sonra% 0,52'ye 1999'da ise% 0,44'e düşmüştür. Akdeniz'in tuzluluk oranını 0,35-0,37 olarak düşünürsek 'Lesepsiyan göç'te gelinen noktayı anlamakta güçlük çekmeyiz.

Akdeniz'e geçen Kızıldeniz türlerinin büyük çoğunluğu İndo-Pasifik'te geniş

alan olan, subtropikal Akdeniz ve tropikal Kızıldeniz'in birleşmesine ve dolayısıyla çeşitli organizmaların (algler, çiçekli deniz bitkileri, planktonik canlılar, süngerler, halkalı solucanlar, yumuşakçalar, eklem bacaklılar, tunikatlar, balıklar vb.) karşılıklı göçlerine neden olmuştur. Bir anlamda insanoğlu, istemsiz olarak pek çok denizel canlı türünün doğal yaşama alanlarından farklı alanlara göç etmesinden sorumludur. Birçok bilimadamı, zamanında bu egzotik göçten "kazanılması güç bir kumar" olarak bahsetmiştir. 'Kimin kazandığını' gözlemek ve belgelemek için sualtından Keldağ'a bakmak lazım.

SUALTI ■

bir yayılım alanına sahiptirler. Bu da çok değişik ortamlara kolayca uyum sağlayabildiklerini göstermektedir. Besin açısından fakir olduğundan barındırdığı tür sayısı da az olan Akdeniz ekolojisi çok hassas dengeler üzerine kurulu iken, dışarıdan gelen bu türler, uyum sağlamadaki yetenekleri sayesinde yerel türlerden üstün hale gelmekte ve çok kısa bir sürede popülasyon patlaması yaşanmaktadır. Bugüne kadar herhangi bir Kızıldeniz türünün bir Akdeniz türünü yok ettiğine dair bir bulgu yer almamaktadır. Ancak Doğu Akdeniz’de avcılığı yapılan türlerin yıllara göre kompozisyonu incelendiğinde Kızıldeniz kökenli türlerin her geçen yıl biraz daha baskın hale geldiği görülmektedir. Bu veriler yabancı istilasının çok uzun vadede Akdeniz ekosisteminin yapısını tamamen değiştirebileceğini göstermektedir.

Süveyş Kanalı ve Cebelitarık Boğazi’ndan geçen canlılar egzotik

türler olarak ifade edilmektedir. Her egzotik tür istilacı ya da yayılcı olarak düşünülmemelidir. Egzotik türlerden çok az bir kısmının istilacı olduğu bilinmektedir. Bugüne kadar Süveyş Kanalı yoluyla Akdeniz’e 400-500 civarında türün geçtiği ifade edilmektedir. Bunlar arasında balık faunasının 60 civarında olduğu bilim adamlarımızca belirtilmektedir. Ancak bugün gelinen noktada, her 15 günde bir türün kıyılarımıza ulaştığı ifade edilmektedir. Egzotik tür baskısının küresel iklim değişikliğinin de etkisiyle artması beklenmektedir.

Soluksuz dalıp soluklandığınız yer

Dalışlarımızda tüm gözlemlerimiz, egzotik türlerin belgelenmesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Bütün bunların yanı sıra, dalışlarımız sırasında gördüğümüz Roma dönemine ait zeytinyağı ve şarap amforaları, denizin ve tarihin derinliklerini bir arada yaşıyor bize.

Tarih ve doğanın sarmal dokusu içinde dalmak inanılmaz çağrışımlar yaratır insanda. Derin mavi, sevginin berrak kabarcıklar arasında solunmasına kucak açmıştır bir kez daha. Gün doğusundan Asi Nehri’ni yalayarak denize uzanan rüzgârlar ise ıslık çalmıştır mavideki sevdalı yüreklere. Ve bin yılların mirası, zamanın yok ediciliğine karşı varlığını sürdürebilmenin gururunu taşımaktadır bugün. Bir tutam Nergis kokusudur Keldağ’dan bugünlere uzanan. Kalemin kitabın kar etmediği yüreklere yazılanlar çok, kağıda dökülebilenler ise kifayetsizdir Keldağ’ı anlatmaya. Ve bizden de selam olsun derin maviyi kucaklayan Keldağ’a. Bin yıllar öncesinden kayalara görkemli yürek haykırışlarını alın terleriyle kazanlara selam olsun. Yazdığınız mektupları aldık, okuyup öğrenme sırası şimdi bizde. Biz de yarınlara dilerim ki okunası yazıtlar bırakabiliriz.

Sıra dışı ve bir o kadar heyecan verici dalışlarımızın ardından, ertesi gün Çevlik’de bulunan Seleucia De Pieria antik kenti kalıntıları ile dünyanın ilk tüneli olan Titus Tüneli’ni görmeye gidiyoruz. M.Ö. 305 yılında Seleucus Krallığı’nın başkenti olarak düşünülen kent, savunma zorluğu nedeniyle bir liman şehri olmuştur. Bu bölgedeki en etkileyici yapı ise mühendislik harikası olarak kabul edilen Titus Tüneli’dir. Tamamının uzunluğu 1.380 metre olan bu tünel, Roma döneminde Musa Dağı’ndan gelen sel sularının limanı ve aşağı şehri tehdit etmesine karşı yapılmıştır. İnşasına İmparator Vespasianus döneminde başlanan tünel, komutan Titus emrinde çalışan Musevi köleler tarafından tamamlanmıştır. Tünelin doğu kısmında, 30 metre genişlik ve 10-15 metre derinliğinde, kaya mezarlarının iki sütunlu kutsal bölümü Beşikli Kilise ile mezar odalarının yer aldığı Beşikli Mağara oldukça etkileyicidir.

Hataylı şair M. Turan Yazar’ın ifadesiyle “Şair deriz ummana soluksuz dalana...” Keldağ, soluksuz dalıp soluklandığınız yerdir.

Mavide kalın...

